

VANDEN BERGHE (Yvan), *Jacobijnen en Traditionalisten. De reacties van de Bruggelingen in de Revolutietijd (1780-1794)*, uitgave Pro Civitate, Historische reeks in -8°, nr. 32, Brussel, 1972.

In deze studie, waarmee de auteur in 1969 aan de Gentse

Universiteit promoveerde, wordt één van de boeiendste fasen uit het verleden behandeld. Terecht wordt hierbij in de inleiding gewezen op het belang van allerlei revolutionaire ideeën die in gans de westerse wereld gedurende het laatste kwart van de achttiende eeuw ophef maakten (cfr. o.a. J. Godechot).

Het blijft evenwel een open vraag in welke mate de diverse bevolkingsgroepen hierdoor werden beïnvloed. Hoe reageerden de meeste belangengroepen op de talrijke hervormingen die het einde van het Ancien Regiem kenmerken ?

Meer bepaald door een gedetailleerd overzicht van een groot aantal konfliktsituaties tracht de auteur deze fundamentele probleemstellingen voor een middelgroot centrum (ca. 32.000 inwoners) uit te werken. Alle sociale lagen van de bevolking waren namelijk in voldoende mate te Brugge vertegenwoordigd. Daarbij komt nog dat er reeds vrij vroeg een levendige politieke interesse kon genoteerd worden. Dit komt trouwens tot uiting bij een overzicht van het rijke bronnenmateriaal, dat voor een mentaliteitsstudie noodzakelijk is. Overvloedig zal trouwens gebruik kunnen gemaakt worden van dagboeken (o.m. het "Journal Historique" van priester J. van Hese evenals het dagboek van burgemeester R. Coppieters), private archieven (J. van Caloen, Loppem; J. de Béthune, Marke) en periodieken (meer bepaald "De Rapsodisten" en "Het Vaderlands Nieuws-blad"). In eerste instantie dienden evenwel de overvloedig bewaarde ambtelijke archieven geëxcerpeerd te worden, die zowel op lokaal als op provinciaal en (of) centraal vlak werden opgesteld. Specifiek voor de studie van de houding van de geestelijkheid kon de auteur zich bovendien op het bisschoppelijk archief beroepen. Al deze verhalende bronnen moeten evenwel aan een bijzondere kritiek worden onderworpen. Herhaaldelijk komt het immers voor dat stedelijke autoriteiten en (of) kerkelijke gezagsdragers een tendentieuze, "aangepaste" informatie doorspelen. In bepaalde opzichten komt het ons dan ook voor dat de auteur zich al te weinig van deze informatie heeft weten te distanciëren. Citeren wij slechts het voorbeeld van de evolutie van de vleesprijzen na de afschaffing van het monopolie in 1772 (p. 164). Herhaaldelijk wordt doorheen het exposé gewezen op een "onloochenbare" daling der prijzen tijdens de eerstvolgende jaren. Nooit wordt evenwel enig inzicht t.a.v. een kwantitatieve benadering vooropgesteld. Bovendien kan onmiddellijk de vraag worden gesteld of deze daling niet (tijdelijk) werd bepaald door de veepestepidemie die op dat ogenblik in Vlaanderen heerste en waarbij op de meeste markten een toename van het aanbod genoteerd werd !

Dit alles sluit nochtans de enorme verdiensten van deze studie

niet uit. Doorheen een moeizaam bronnenonderzoek weet de auteur namelijk een sociaal verantwoorde weergave van het politiek gebeuren te Brugge in de Revolutiejaren weer te geven. De bevattelijkheid van het exposé en de verklaring voor bepaalde reacties wordt bovendien in ruime mate bevorderd door enkele hoogst interessante inleidende paragrafen. Hierin wordt o.m. uitvoerig ingegaan op de specifieke kenmerken i.v.m. de aanstelling en de organisatie van het lokaal bestuur, op de vertegenwoordiging en de vermogensstructuur van de verschillende groepen, alsook op het ontwikkelingsniveau en de verspreiding van bepaalde ideeën van de Verlichting. Uiterst revelerend in die zin zijn verder de overzichten van de rijke verzameling van catalogussen van Brugse boekveilingen. Maar ofschoon mag aangenomen worden dat stellig geheel de bovenlaag der maatschappij reeds voldoende met de werken der Encyclopedisten en de Filosofen (vooral Voltaire en J.J. Rousseau) vertrouwd was, toch zal de invloed van een democratische groepering uiterst beperkt blijven (ca. 1%). Door hun sociaal programma (gratis onderwijs; levensminimum) trachtten de democraten-jacobijnen nochtans de volksmassa voor zich te winnen. Maar blijkbaar oefenden de "traditionalisten" nog meer invloed uit op de massa, Velen onder hen waren immers werkgevers en stonden aldus rechtstreeks in contact met de massa. Daarbij komt dat de clerus dank zij de controle op vele liefdadigheidswerken nog steeds het best in staat was om de publieke opinie te manipuleren. Dit alles sluit evenwel niet uit dat de volksklassen te Brugge, uit een soort haat tegen de "hautaine notabelen" die de stad bestuurden, doorgaans partij kozen voor de keizer (cfr. situatie in Limburg en Doornik). Bijzondere aandacht verdienen verder de gemotiveerde reacties van de ambachten. Onder invloed van bepaalde democratische tendensen die toen aan bod kwamen, riepen zij zich uit tot exclusieve vertegenwoordigers van de derde stand. Herhaaldelijk zullen zij zich hierbij op het verleden beroepen om hun eisen meer kracht bij te zetten. De meest extremistische houding kan nochtans onder de Brugse (hogere) clerus worden genoteerd. Meer bepaald uit vrees voor het verlies van allerhande voorrechten alsook voor een dreigende uittreding uit de kerk ten voordele van het protestantisme of het atheïsme zal deze groep nagenoeg permanent in de oppositie treden. Deze houding werd nog verscherpt tijdens de eerste Franse bezetting, toen ongeveer 600 Franse geestelijken (meer dan de autochtone clerici) in de stad verbleven. Mgr. Brenart zal trouwens niet aarzelen de dreigende oorlog tegen Frankrijk af te schilderen als een strijd tegen "t snoodste gebroedsel der gewaende Philosophen van dezen tijd" (p. 389).

Door het belichten van de reacties van de diverse belangengroepen is de auteur er dan ook op uitstekende wijze in geslaagd de reële achtergronden van het politiek gebeuren op het einde van het Ancien Regiem te benaderen en te verklaren. Deze methode biedt bovendien het enorme voordeel dat tal van probleemstellingen automatisch vanuit een aantal verschillende gezichtshoeken bekeken worden. Het oorspronkelijk opzet van de auteur om tot een soort van multidimensionele geschiedschrijving te komen, lijkt ons dan ook volkomen geslaagd.

Christian VANDENBROEKE